

**«Χρειαζόμαστε
ένα νέο κράτος
για την
ανάπτυξη»**

Γκίκας Χαρδούβελης

*Καθηγητής, οικονομικός
σύμβουλος EFG Eurobank*

«Χρειαζόμαστε ένα νέο κράτος για την ανάπτυξη»

ΓΚΙΚΑΣ ΧΑΡΔΟΥΒΕΛΗΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ EFG EUROBANK

ΣΤΟΝ ΠΑΝΟ ΚΟΣΜΟ

ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΠΟΓΡΑΦΗ του μνημονίου και την απαρέγκλιτη εφαρμογή των μέτρων, η συγκυρία και η πολιτική ατζέντα αλλάζουν: πλέον το κρίσιμο ζήτημα είναι η ανάπτυξη και οι τρόποι με τους οποίους θα χτιστεί μια αναπτυξιακή δυναμική για την ελληνική οικονομία. Από τον Σεπτέμβριο, όλα θα πρέπει να περιστρέφονται γύρω από το κεντρικό αυτό ζήτημα. Κεντρική προϋπόθεση γι' αυτό είναι να υπάρξει μια συνολική στροφή στον τρόπο με τον οποίο το κράτος διοικεί και συνεργάζεται με τον ιδιωτικό τομέα. Ποιος ισχυρίζεται όλα αυτά; Ο καθηγητής Γίκας Χαρδούβελης, οικονομικός σύμβουλος της Eurobank EFG, στη συνέντευξη που ακολουθεί. Στην οποία αναπτύσσει επίσης τις απόψεις του για τα αποτελέσματα των πρόσφατων stress tests και την προοπτική συγχωνεύσεων-εξαγορών στον τραπεζικό χώρο, την πορεία της ύφεσης και τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας, τον καταλυτικό ρόλο του εξωτερικού ελέγχου της τρόικας.

Οι εξελίξεις με την πρόταση της Πειραιώς για εξαγορά της ΑΤΕ και του Τ.Τ. είναι η αρχή για ευρύτερες εξελίξεις στον χώρο των τραπεζών;

Οποιαδήποτε τέτοια πρόβλεψη είναι παρακινδυνευμένη. Στη σημερινή συγκυρία, άλλωστε, δεν έχει σημασία τόσο πολύ ο αριθμός των τραπεζικών ομίλων στην Ελλάδα, όσο η κεφαλαιακή τους επάρκεια και η αποτελεσματική λειτουργία τους. Σύμφωνα με τα πρόσφατα αποτελέσματα των πανευρωπαϊκών

stress tests, το «πακέτο» των τριών τραπεζών που αναφέρατε, στην υποθετική περίπτωση που θα σχηματιζόταν, θα απαιτούσε σημαντική αύξηση μετοχικού κεφαλαίου. Το ζητούμενο είναι οποιαδήποτε τράπεζα δημιουργηθεί, με αυτή ή όποια άλλη πρόταση, να καταστεί τράπεζα που θα προ-

φέρει στο κοινωνικό σύνολο, λειτουργώντας με διαφάνεια και με αμιγώς ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια, χωρίς παρεμβάσεις υπέρ των συμφερόντων συγκεκριμένων ο-

μάδων, όπως έχει συμβεί με κρατικές τράπεζες στο παρελθόν.

Το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας μπορεί πράγματι να αποτελέσει τον «Δούρειο Ίππο» για τον αφελληνισμό των ελληνικών τραπεζών;

Το Ταμείο δημιουργήθηκε σαν δικλίδα ασφαλείας για το χρηματοοικονομικό μας σύστημα. Εμμέσως, λοιπόν, προσφέρει ασφάλεια και στις τραπεζικές καταθέσεις των Ελλήνων. Ακόμη και αν τελικά χρειαστεί να επέμβει για να διασώσει μια τράπεζα, και έτσι να αποκτήσει διαχειριστικό και ιδιοκτησιακό έλεγχο, δεν βλέπω τους λόγους ανησυχίας περί «αφελληνισμού». Αυτό που έχει σημασία είναι ο τρόπος λειτουργίας μιας τράπεζας και το ελεγκτικό-εποπτικό, όχι το ιδιοκτησιακό, καθεστώς της.

Το κλίμα κριτικής προς τις τράπεζες είναι διάχυτο στην κοινωνία. Πώς το σχολιάζετε; Από τη φύση των εργασιών τους οι τράπεζες έρχονται σε ε-

Ο εξωτερικός έλεγχος της τρόικας αποδεικνύεται καταλυτικός για τον συντονισμό των ενεργειών και την αδιαφορία για το πολιτικό κόστος απέναντι στην όποια δύναμη των συντεχνιών. Το νοικοκύρεμα του κράτους, που αποτελεί αναγκαία συνθήκη για την ανάκαμψη και τη μακροχρόνια πορεία της οικονομίας, φαίνεται ότι μπαίνει πλέον σε τροχιά εργασιακής ρουτίνας

παφή με όλη την κοινωνία, νοικοκυριά, επιχειρήσεις, Δημόσιο. Στη σχέση αυτή οι μεν καταθέτες επιθυμούν υψηλά επιτόκια, οι δε δανειζόμενοι χαμηλά. Ο συμβιβασμός των δύο αντικρουόμενων επιθυμιών δεν είναι εύκολος. Οι τράπεζες, επίσης, ως επιχειρήσεις έχουν μετόχους, τόσο ιδιώτες όσο και κοινωνικούς φορείς, όπως π.χ. ασφαλιστικά ταμεία.

«Το 2015 θα ξαναπιάσουμε το βιοτικό επίπεδο του 2008»

Πώς βλέπετε το άμεσο μέλλον της ελληνικής οικονομίας, ύστερα από την εφαρμογή των μέτρων που προβλέπει το μνημόνιο;

Ο περιορισμός της φοροδιαφυγής και της σπατάλης -που είναι τεράστια, ιδιαίτερα στα νοσοκομεία, στις ΔΕΚΟ και στους ΟΤΑ- δεν αναμένεται να έχει αρνητικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη. Όμως, η μείωση των μισθών και η αύξηση της ανεργίας περιορίζουν την αγοραστική δύναμη των πολιτών. Είδη μεγάλης αξίας, όπως διαρκή καταναλωτικά αγαθά, θα υποστούν πτώση της ζήτησης. Έτσι, τα χειρότερα της ύφεσης είναι μπροστά μας, τους επόμενους έξι με εννέα μήνες, με την πιθανή ανάκαμψη να έρχεται στο δεύτερο μισό του 2011, ώστε προς το 2015 να πιάσουμε ξανά το βιοτικό επίπεδο του 2008.

Τι νομίζετε ότι θα φέρει την ανάκαμψη;

Η ανάκαμψη είναι το κεντρικό ζήτημα και για την οικονομία και για την κοινωνία. Πιστεύω πως αυτό σύντομα θα γίνει αντιληπτό από όλους και θα διαμορφώσει μια νέα ιεράρχηση στην ατζέντα της οικονομικής πολιτικής. Από τον Σεπτέμ-

βριο, το κέντρο βάρους θα μετατοπιστεί ακριβώς στο ερώτημα από πού και πώς θα έρθει η ανάκαμψη. Το πρώτο που χρειάζεται είναι να σταματήσει η ελεύθερη πτώση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης, να συνεχίσουν να αυξάνονται οι εξαγωγές και, κυρίως, να σταθεροποιηθεί το επενδυτικό κλίμα. Ως γνωστόν, οι επενδύσεις μειώνονται για 11 συνεχή τρίμηνα. Αν δεν βγούμε το 2012 από την ύφεση, ακόμα και τα δημοσιονομικά ελλείμματα, για τα οποία γίνονται τόσες θυσίες σήμερα από τους μισθωτούς, μπορεί εύκολα να εμφανίσουν υποτροπή.

Υπάρχει πραγματική ελπίδα ανάκαμψης;

Η ελπίδα της ανάκαμψης είναι ορατή κυρίως επειδή η κυβέρνηση φαίνεται να επισπεύδει τις αναγκαίες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις νωρίτερα και από τις απαιτήσεις του μνημονίου. Ο εξωτερικός έλεγχος της τρόικας αποδεικνύεται καταλυτικός για τον συντονισμό των ενεργειών και την αδιαφορία για το πολιτικό κόστος απέναντι στην όποια δύναμη των συντεχνιών. Το νοικοκύρεμα του κράτους, που αποτελεί αναγκαία συνθήκη για την ανάκαμψη και τη μακροχρόνια

Ακόμη και αν χρειαστεί το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας να επέμβει για να διασώσει μια τράπεζα, και έτσι να αποκτήσει διαχειριστικό και ιδιοκτησιακό έλεγχο, δεν βλέπω τους λόγους ανησυχίας περί «αφελληνισμού». Αυτό που έχει σημασία είναι ο τρόπος λειτουργίας μιας τράπεζας και το ελεγκτικό-εποπτικό, όχι το ιδιοκτησιακό, καθεστώς της

πορεία της οικονομίας, φαίνεται ότι μπαίνει πλέον σε τροχιά εργασιακής ρουτίνας. Έτσι, απελευθερώνεται χρόνος για την αναπτυξιακή πολιτική, η οποία δεν μπορεί να παραμείνει απλώς στην αλλαγή του αναπτυξιακού νόμου, στους πόρους του ΕΣΠΑ ή στην αποσπασματική μείωση πτυχών της σημερινής γραφειοκρατίας. Απαιτείται μια συνολική στροφή στον τρόπο με τον οποίο το κράτος διο-

κεί και συνεργάζεται με τον ιδιωτικό τομέα, δηλαδή με όρους διαφάνειας και συνέπειας, ώστε να υπάρξει σταθερότητα στις σχέσεις τους και οι δύο τομείς να αλληλοσυμπληρώνονται και να ακολουθούν πολυετείς σχεδιασμένες δράσεις.

Γιατί οι διεθνείς αγορές συνεχίζουν να αμφισβητούν την Ελλάδα; Γιατί γίνεται ακόμη λόγος για χρεοκοπία;

Το κλίμα στις αγορές θα παραμείνει αρνητικό για την Ελλάδα όλο το υπόλοιπο 2010. Δεν αγακτάται γρήγορα και εύκολα η χαμένη αξιοπιστία μας. Απαιτείται συνέπεια στο σταθεροποιητικό πρόγραμμα και χρόνος. Οι ξένοι δανειστές μας θα πειστούν μόνον αν βεβαιωθούν ότι σοβαρευτήκαμε ως χώρα. Τα πιο πρόσφατα σημάδια, πάντως, είναι ενθαρρυντικά. Διακρίνεται ήδη μια σταδιακή μεταστροφή στις διεθνείς απόψεις περί χρεοκοπίας, ενώ υπάρχουν και τα πρώτα θετικά δημοσιεύματα, έπειτα από μια χιονοστιβάδα αρνητικής δημοσιότητας. Πιστεύω πως κι εμείς συμβάλουμε στη στροφή αυτή με την πρωτοβουλία μας για μια ενεργό καμπάνια ενημέρωσης ξένων επενδυτών και διεθνών Μέσων.

Ποιος είναι

- Ο Γκίκας Χαρδούβελης είναι οικονομικός σύμβουλος του ομίλου Eurobank EFG και επικεφαλής της Διεύθυνσης Οικονομικών Μελετών και Προβλέψεων και Τρέχουσας Οικονομικής Ανάλυσης.

- Είναι καθηγητής στο Τμήμα Χρηματοοικονομικής και Τραπεζικής Διοικητικής Πανεπιστημίου Πειραιώς, κάτοχος διδακτορικού διπλώματος στα Οικονομικά (1983, Berkeley) και Master of Science και Bachelor of Arts στα Εφαρμοσμένα Μαθηματικά (1978, Harvard). Έχει διατελέσει επίκουρος καθηγητής στο Barnard College, Columbia University (1983-1989) και αναπληρωτής και τακτικός καθηγητής στο Rutgers - Νέα Υερσέη (1989-1993).

Πρέπει να είναι κερδοφόρες, ώστε να συνεχίσουν να παρέχουν τις διαμεσολαβητικές τους υπηρεσίες. Η χρυσή τομή ανάμεσα στις αντικρουόμενες επιδιώξεις δεν είναι εύκολη, ενώ η κριτική είναι – χωρίς αυτό να σημαίνει πως υπήρξε πάντοτε άδικη.

Η κατάσταση στην αγορά είναι δύσκολη, μεταξύ άλλων και εξαιτίας της έλλειψης ρευστότητας. Δεν ευθύνονται και οι τράπεζες γι' αυτό;

Στην Ελλάδα της μεγάλης ύφεσης του 2010, ο ρυθμός πιστωτικής επέκτασης παραμένει θετικός, ενώ στην Ευρωζώνη, παρ' ότι αυτή ανακάμπτει, συνεχίζει να είναι αρνητικός. Συνεπώς, δύσκολα επιρρίπτονται αποκλειστικές ευθύνες για την έλλειψη ρευστότητας στις τράπεζες. Προφανώς, οι τράπεζες εξετάζουν πιο προσεκτικά τους δανειζομένους, φοβούμενες την πιθανότητα μη αποπληρωμής των δανείων. Όμως, η ρευστότητα προς τις επιχειρήσεις είναι περιορισμένη για δύο πρόσθετους λόγους: Πρώτον, η ύφεση στην οικονομία περιορίζει τη ζήτηση των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών για νέο δανεισμό. Δεύτερον, το κόστος άντλησης κεφαλαίων για τις τράπεζες από τη διεθνή διατραπεζική αγορά έχει εκτιναχθεί και το ποσό έχει μηδενιστεί. Η υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας του ελληνικού κράτους είχε ως αποτέλεσμα τη συνακόλουθη υποβάθμιση όλων των ελλαδικών ιδιωτικών επιχειρήσεων. Μόνον η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα παρέχει αυτή τη στιγμή την αναγκαία ρευστότητα στις ελληνικές τράπεζες.

Και ποια πιστεύετε ότι είναι η λύση;

Η λύση στο πρόβλημα της ρευστότητας θα έρθει από την επιτυχία του ελληνικού σταθεροποιητικού προγράμματος, την ανάκτηση της αξιοπιστίας της Ελλάδος και τη συνακόλουθη πτώση των επιτοκίων και το «άνοιγμα» της διατραπεζικής αγοράς. Κυρίως, όμως, θα έρθει από την οικονομική ανάπτυξη.